1493. d. 10

MARCI

TULLII

CICERONIS

EPISTOLARUM

Libri IV.

Cum postremis *H. Stephani* & *D. Lambini* Editionibus diligenter collati, & quàm accuratissimè emendati.

A

JOANNE STURMIO,

In puerilem educationem confecti.

Huic Editioni accesserunt Græca Latinis expressa.

LONDINI,

Excudebat *S. G.* & *B. G.* pro Societate Stationariorum, *Anno Dom.* 1669.

BRITISH MUSEUM
60
SEP

JOANNES STURMIUS

Jacobo Sturmio *Fratri S.*

AUdiviſti ſæpe (ut memini) ex me, (Jacobe *frater!*) ſtudiorum noſtrorum finem, rerum cognitionem, & Orationis elegantiam eſſe debere: Rerum etiam doctrinam, ſine ſapientia religionis, minimùm prodeſſe; & diſcendi rationem abſque optimorum ſcriptorum aſſidua lectione atque artificioſa imitatione non comparari talem, qualem deſideramus. Itaque ſæpe, numero dixi (ſi meminiſti) ad religionem pueros excitandos eſſe, & proponendum illis in Scholis Ciceronem, quorum altera mentem, alter linguam optimè poſſit informare: Sed habenda ratio eſt, in educatione linguæ, non ſolùm ætatum, ſed etiam virium & ingeniorum. Ab Epiſtolis principium rectè ſumi poteſt, ſi diligantur quæ argumento faciles ſunt, & ſunt rerum non ignotarum, atque hujuſmodi verborum, quæ in noſtra manſerunt conſuetudine. Hanc rationem ego in hiſce quatuor libris conficiendis ſecutus ſum: neque artificioſiſſimè, neque ſapientiſſimè ſcriptas Epiſtolas delegi, ſed quæ à pueris intelligi poſſent, & haberent noſtræ conſuetudinis verba & ſermonis quotidiani ſententias, earúmque formas, nobis quidem non uſitatas, ſed tamen apertas, & elegantes, & doctas. Hæc ego ad te mitto, quo videas me in eadem adhuc eſſe ſententiâ, in qua fui olim. Amabò te optatiſſime frater, perge porro in hoc literarum curriculo progredi. Audio nihil de ſtudiis tuis; abſum procul: metuo valde, cùm cogito poſſe fieri, ut non meis optatis, & patris expectationi ſatisfacias. Expecto literas tuas, ut intelligam, tum quantum profeceris, tum quantum de te poſſimus deinceps ſperare. Valè.

Argentinæ, tertio Calendas Februarii,

Anno 15[illegible]

M. T. CICERO

Terentiæ *salutem plurimam dicit.*

Fam. lib. 14. *Epist.* 22.

SI Vales, bene est; ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemúsque te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale Calend. Septemb.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epist* 21.

SI vales, bene est; ego valeo. Da operam ut convalescas, quod opus erit, ut res tempúsque postulat, provideas atque administres, & ad me de omnibus rebus quàm sæpissime literas mittas. Vale.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epist.* 8.

SI vales, bene; ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. Nam mihi & scriptum & nunciatum est, te in febrim subitò incidisse. Quòd celeriter me feciſti de Cæsaris literis certiorem, feciſti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies ut sciam. Cura ut valeas. Va. Dat. 4. Non. Ja.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epist*, 24.

SI vales, bene est; valeo. Nos neque de Cæsaris adventu, neque de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certum habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures Vale. Tertió Idus Sextiles.

M. T. C. Terentiæ S. P. D Fam. lib. 14. *Epist.* 23.

SI vales, bene est; valeo. Redditæ mihi jam tandem sunt à Cæsare literæ satis liberales, & ipse opinione cele-

celeriùs venturus esse dicitur. Cui utrum obviàm procedam, an hìc eum expectẽ, cum constituero, faciã te certiorẽ. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Idus Sext.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 17

SI quid haberem quod ad te scriberem, facerem id, & pluribus verbis, & sæpius. Nunc quæ sunt negotia, vides. Ego autem quomodo sum affectus ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac, ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 10.

SI vales, bene est; valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviàm Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consiliũ, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus etsi nihil erat novi, tamẽ quid velimus & quid hoc tempore putemus, opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. 12 Cal. Quintiles.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 12.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ, de qua nihil est quòd ad te plura scribam; tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ità esse faciendum; etiam antè fecissem; sed me multa impedierunt; quæ nè nunc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam, ut valeas.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist. 13.

QUòd nos in *Italiam* salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisq; injuriis, metuo nè id consilii ceperimus, quod non facilè explicare possumus. Quare quantũ potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentẽ non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutũ, & non video quid prodesse possis, si veneris. V

Datum pridie Nonas Novemb. Brunduſii.

M.T.C. Terentiæ. S. P. *D. Fam. lib.* 14. *Epiſt.* 11.

SI vales, bene eſt, valeo. Tullia noſtra venit ad me pridie Idus Junii, cujus ſummâ virtute & ſingulari humanitate, graviora etiam ſum dolore affectus, noſtrâ factũ eſſe negligentiâ, ut longè aliâ *in* fortuna eſſet, atq; ejus pietas ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæſarem mittere, & cum eo Cneum Saluſtium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. Vale. 17. Calend. Quint.

M.T.C. Tyroni. S. P. D. Fam. lib. 16. *Epiſt.* 1.

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur. Qu. autem pater, & filius Buthroti ſolliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: mirabamur nihil à te literarum; iis enim ventis iſtinc navigatur, qui ſi eſſent, nos Corcyræ non cederemus. Cura igitur te, & confirma, & cùm commodè & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantiſſimos tuî veni. Nemo nos amat, qui te non diliget. Charus omnibus expectatuſque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam, Tyro noſter. Vale. 15. Cal. Novem. Corcyræ.

M. T. C. Tyroni. S. P. *D. Fam.* 16. 4.

NOn queo ad te, nec lubet ſcribere quo animo ſum affectus; tantùm ſcribo & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, ſi te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia 120. Leucade aut reipſum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me ſcis diligi. Nonis Novemb. Alyziæ.

Cicero filius Tyroni. S. P. *D. Fam. lib.* 16. *Epiſt.* 25.

ETſi juſtâ & idoneâ uſus es excuſatione intermiſſionis literarum tuarum, tamen id ne ſæpius facias rogo. Nam etſi de Repub. rumoribus & nuntiis certior fio, & de ſua in me voluntate ſemper ad me perſcribet pater; tamen

tamen de quavis minima re scripta à te ad me Epistola semper fuit gratissima. Quare cùm inprimis tuas desiderem literas, noli cõmittere, ut excusatione potius expleas officiũ scribendi, quàm assiduitate literarum. Vale.

M. T. C. Serve. Sulpitio S. P. D. Fam. lib. 13. 25.

HAgefaretus Larisseus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor & gratus fuit memque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hospitè & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ, & tuâ necessitudine dignissimum. Per gratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. C. Trebatio. S. P. D. Fam. 7. 18.

EPistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ità te mandâsse aiebat, & tu adscripseras. Verum illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebur. Vale

M. T. C. Q. Val. Q. fil. S. P. D. Fam. 13. Epist. 6.

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus: cuius causâ quantopere cuperèm deberèmq; profectò ex me facilè cognovisti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quamprimùm, quàm sæpissimè gratias agat. Vale.

M. T. C. S. P. D. C. Memmio Fam. lib. 13. Epist. 6.

ALlum Fusium unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimumque nostri, eruditum hominem, & summâ humanitate, tuâque amicitiâ dignissimum, velim ità tractes, ut mihi coràm recepisti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio, & summâ observantiâ tibi in perpetuum devinxeris Vale.

M. T. C. Cornificio, S. P. D. Fam lib. 12. Epist. 27.

SExtus Aufidius, & obſervantia, quâ me colit, accedit ad proximos; & ſplendore, equiti Romano nemini cedit. Eſt autem ità temperatis moderatiſque moribus, ut ſumma ſeveritas ſummâ cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ ſunt in Africa, ità commendo, ut majore ſtudio magiſve ex animo commendare non poſſum. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuiſſe. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

Cicero Baſilio S. P. D. Fam. 6. 15.

TIbi gratulor, mihi gaudeo. te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque iſtic agatur certior fieri volo.

D. Brutus Imp. M. T. C. S. P. D. Fam. 11. 4.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis á te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: ſed profectò eſt ità, ut mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad Tranſalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus ſatisfacere, firmóſq; eos ad tuendas noſtras res efficere, quod mihi videor conſecutus; nam & liberalitatem noſtram & animum ſunt experti. Cum omnium bellicoſiſſimis bellum geſſi, multa caſtella cepi, multa vaſtavi. Non ſine cauſa ad Senatũ literas miſi: Adjuva nos tuâ ſententiâ, quod cùm facies, ex magna parte communi commodo inſervieris, V

M. T. C. Serv. Sulpitio. S. P. D. Fam. 13. 21.

ASclapone Patrenſi medico utor valdè familiariter, ejuſque tum conſuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam ſum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipſâ ſcientiâ, tum etiam fidelitate benevolentiâque ſatisfecit. Hunc igitur tibi commendo; & à te peto, ut des operam, ut intelligat diligenter me ſcripſiſſe de ſe, meámque commendationem uſui magno ſibi fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M. T.

M. T. C. Appio S. P. D. Fam. 10. 19.

DE meo studio erga salutem & incolumitatem tuam, credo te cognoscere ex literis tuorum: quibus me cumulatissimè satisfeciſſe certò scio; nec iis concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentiâ, ut te salvum malint, quàm ego. Illi mihi neceſſe, eſt concedant, ut tibi plus, quàm ipsi, hoc tempore prodeſſe possim: quod quidem nec deſtiti facere, nec deſiſtam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnóque sis, néque tibi nullâ re defuturum eſſe confidas. Prid. Non. Quintiles. Vale.

M. T. C. Mario S. P. D. Fam. 7. 14.

AD viii. Calend. Julias in Cumanum veni cum Libone tuo, vel noſtro potiùs, in Pompeianum ſtatim cogito; ſed faciam antè certiorem. Te cùm ſempervalere cupio, tum certè, dum hic ſumus. Vides enim quanto poſt unà futuri ſumus. Quare ſi quid conſtitu tum cum podagra habes, fac in aliam diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo aut triduo expecta.

Cicero Planc. Imp. Conſ. deſp. S. P. D. Fam. 10. 4.

O Gratam famam biduo ante victoriam de ſubſidio tuo, de ſtudio, de celeritate, de copiis atque etiam hoſtibus ſuſis! ſpes omnis in te eſt. Fugiſſe enim ex prælio Mutinenſi dicuntur notiſſimi latronum duces. Eſt autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem expectabam jam tuas literas, idque cum multis; Sperábamque etiam Lepidum temporibus admonitum tibi & Reipublicæ ſatis facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut nequa ſcintilla terrimi belli relinquatur. Quod ſi erit factum, & rempublicam divino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſequêre. Tertio idus Maii. Vale.

M. Cic. Papirio Pæto S. P. D. Fam. 9. 20.

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortaſſe. Sed cùm certum ſciam, faciam te paulò antè certiorem. Etſi

Marcus

Marcus Ceparius cùm mihi in sylva gallinaria obviàm venisset, quæsissémque quid ageres, dixit te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares; tuli scilicet molestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cænarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cùm minimè edacem, tum inimicũ cœnis sumptuosis. V.

M. Cicero Cn. Plancio S. D. Fam. 4. 15.

ACcepi perbreves tuas literas, quibus id quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes miserias, non intellexi; quàm me amares, facilè perspexi: sed hoc sciebam, illud si scîssem, ad id meas literas accommodâssem. Sed tamen etsi antea scripsi quæ existimavi scribi oportere, tamen hoc tempore breviter te commonendum putavi, nè quo periculo te proprio existimares esse in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, aut præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

Cicero Dolabellæ S. D. Fam. 9. 13.

GRatulor Baiis nostris, siquidem, ut scribis, salubres repentè factæ sunt: nisi fortè te amant, & tibi assentantur, & tamdiu dum tu ades, sunt oblitæ suî. Quod quidem si ita est, minimè miror cœlum etiam & terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum; quod non putâram. Itaque eam tibi misi; quam velim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam: sed ego hospiti veteri & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo; cujusmodi ipsius esse solent munera. Tu velim animo sapienti fortique sis, ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale *MT.C.*

M. T. C. Imp. M. Cœlio Ædili Curuli S. P. D.
Fam. 2. 14.

MArco Fabio, viro optimo & homine doctissimo familiarissimè utor, mirificéque eum diligo, cùm propter summum ejus ingenium summámque doctrinam, tum propter singularem modestiam: ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos. Hominem occidat oportet, qui vestrâ operâ uti velit, sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cùm tuâ operâ Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & desidero: imprimisque quid agas scire cupio. Nam jam diu propter hyemis magnitudine nihil novi ad nos afferebatur. *Vale.*

Cicer. Trebatio. S. P. D. Fam. 7. 22.

ILluseras heri inter scyphos, quòd dixeram controversiam esse, possetne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque etsi domum benè potus, seròque redieram; tamen id caput, ubi hæc controversia est notavi, & descriptum tibi misi; ut scires id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sext. Ælium. M. Manlium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævolæ & Testæ assentor. *Vale.*

M. T. C. D. Brut. Imper. S. P. D. Fam. 11. 15.

ETsi mihi tuæ Literæ jucundissimæ sunt; tamen jucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco collegæ mandâsti, ut te mihi per literas excusaret; quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentiâ. Conjunctio tua cum collega, concordiáque vestr, quæ literis communibus declarata est, S. P. Q. R. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scibere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maximè opto. *Vale.*

M. T. C.

M. T. C. Furfano Prætori S. D. Fam. 6. 9.

CUm A. Cæcinnâ tanta mihi familiaritas consuetudóque semper fuit, ut nulla major esse possit. Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimùm usus sumus; & hunc à puero, quòd & spem mihi magnam afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissimè, non solùm officiis amicitiæ, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverè. Nihil attinet me plura scribere Quàm mihi necesse sit ejus salutem & fortunas, quibuscunque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, ut cùm cognorim, pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de Reipublicæ calamitatibus sentires nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tuâ sponte erga Cæcinnam habiturus esses, tantum cumulus accedat cõmendatione meâ, quanti me à te fieri intelligo. Hôc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. C. Cornificio Collegæ S. Fam. 12. 20.

GRatæ mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinuessanum diversoriolum contempsisti: quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα πρὸς πάντα, Id est, omnia de omnibus. Sic igitur facies, méque amabis, & scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere faciliùs possum, quàm provocare. Quòd si, ut es, cessabis, lacessam; nè tua inertia etiam ignaviam afferat. Plura otiosus. Hæc, cùm essem in senatu, exaravi. Vale.

M. T. C. Cornificio. S. P. D. Fam. 12. 21.

CAius Antitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causâ legatus est in Africam legatione liberâ: eum velim tibi omnibus adjuves, operámq; des, ut quàm commodissimè sua negotia conficiat: imprimisque, quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo. Idque à te peto quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus

nibus Senatoribus lictores darem: quod idem accepe ram, & cognoveram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies, cæterisque rebus omnibus ejus dignitati, reique (si me amas) consules. Id erit mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

M. T. C. Cassio S. P. D. Fam. 12. 9.

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in scribendo facit, &, verè ut dicam, non satis occurrit quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine autore. Nos, confectum bellum cùm putaremus, repentè à Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi maximam Reipublicæ spem in te & in tuis copiis esse. Firmos omnino exercitus habemus: sed tamen ut omnia (ut spero) prosperè procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes Reipublicæ; nam nullam non libet dicere: sed quæcunque est, ea despondetur anno consulatûs tui. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. 13. 30.

LUcius Manlius est Sufis: is fuit Catinensis: sed est unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli. Erat enim adscriptus in id municipium, ante civitatem sociis & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur; & est hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hæreditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, imprimisque ipsum virum optimum, mihique familiarissimum, iis studiis literarum, doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis maximeque necessariis scias esse: itaque tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

Tul.

Tul. & Cic. P. & Q. Tyroni humaniss. & opt.

S. P. D. Fam. 16. 1.

VIde quanta in te sit suavitas: Duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi esset opus: facturum puto. Mihi placebit, si firmior esses, ut te Leucadem doportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere; quem, cùm meliusculè tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi, literas Marionis afferre posse, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil potest illo fieri humanius, nihil nostrî amantius: ei te totum trade: malo te paulò post valentem, quàm statim imbecillem videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas; cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens septimo Idus Novemb.

M. C. Pater & Fil. Q. Pat. & Fil. Tyroni

S. P. 16 Epist. 7.

TErtiam ad te hanc Epistolã scripsi eâdem die, magis instituti mei tenendi causâ, quia nactus eram cui darem, quàm quòd haberem, quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium; cùm valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te mi Tyro: quando non contigit ut simul navigares. nihil est quòd festines. Nec quicquam cures nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. Septimo Idus. Novemb Actio vesperi.

M. T.

M. T. C. Tyroni S. P. D. *Fam.* 16. 12.

EGo verò cupio te ad me venire; sed viam timeo: graviſſimè ægrotâſti, inediâ & purgationibus & vi ipſius morbi conſumptus es. Graves ſolent offenſiones eſſe ex gravibus morbis, ſiqua culpa commiſſa eſt. Jam ad id biduum, quòd fueris in via, dum in Cumanum veneris, accedent continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad tertium Calend. eſſe volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tyro, effice. Literulæ meæ, ſive noſtræ, tuî deſiderio oblanguerunt? hâc tamen epiſtolâ, quam Acaſtus attulit, oculos paulùm ſuſtulerunt. Pompeius erat apud me, cùm hæc ſcribebam: hilarè & libenter ei cupienti audire noſtra, dixi ſine te omnia mea muta eſſe. Tu Muſis noſtris para ut operas reddas; noſtræ ad diem dictum fient; docui enim te, fides ἴτυμον Proprietatem quod haberet. Fac planè ut valeas; nos adſumus. *Vale* xiv. Calend. Januarii.

M. T. C. Curioni S. P. D. *Fam.* 2. 4.

EPiſtolaré genera multa eſſe non ingnoras: ſed unum illud certiſſimum, cujus cauſâ inventa res ipſa eſt, ut certiores faceremus abſentes, ſi quid eſſet, quod eos ſcire, aut noſtrâ, aut ipſorum intereſſet Hujus generis literas à me profectò non expectas: domeſticarum enim rerum tuarum habes & ſcriptores & nuncios: in meis autẽ rebus nihil eſt ſanè novi. Reliqua ſunt epiſtolarũ genera duo, quæ me magnopere delectant; unum familiare & jocoſum; alterum, ſeverum & grave. Utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per literas? Civem meherculè non puto eſſe, qui temporibus his ridere poſſit. An gravius aliquid ſcribam? quid eſt quod poſſit graviter à Cicerone ſcribi ad Curionem, niſi de Republica? Atq; in hoc genere hæc mea cauſa eſt, ut neque ea quæ nunc ſentio, velim ſcribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribendi argumentum relictum eſt, utar eâ clauſulâ, quâ ſoleo, téque ad ſtudium ſummæ laudis cohortabor.

hortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu unâ re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tuâ sponte satis incitatum esse confiderem: & hoc, quicquid attigi, non feci inflammandi tui causâ, sed testificandi amoris mei. Vale.

M. T. C. Bruto S. P. D. Fam. 13. 14.

Lucio Titio Strabone equite Romano imprimis honesto & ornato, familiarissimè utor: omnia mihi cum eo intercedent jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet. P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentiùs, quàm si mea res esset (quo est honestius, de amicorum pecunia laborare, quàm de sua) ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas, operámque des, quod tibi æquum & rectum videbitur, ut quàm commodissimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ missus est, negotium conficiat, ad nummósque perveniat. Id & mihi gratissimum erit, & tu ipse L. Titium cognosces amicitiâ tuâ dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse quæ me velle scis, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

M. T. C. T. Fabio S. D. Fam. 5. 18.

Etsi egomet qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullam rem graviùs jamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo atq; oro, te colligas, virúmque præbeas; & quâ conditione omnes homines & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit quàm fortuna abstulit: propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm levissimâ

vissimâ pœnâ ab hac Republica discesserit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæteróſque necessitudine & benevolentiâ tecum conjunctissimos; quíque magnam facultatem fis habiturus, nobiscum, & cùm omnibus tuis vivendi; & cùm unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod unâ sententiâ, eâque dubiâ, potentiæ alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quàm levissimè ferre. Meus animus erit in te, liberòsq; tuos semper, quem esse vis, & qui esse debet. Vale.

M.T.C. Trebiano S. D. Fam. lib. 6. Epist. 11.

DOlabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quòd non defueram eius periculis. Nunc tantò sum devinctus ejus beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere malim. Alterum omnino non desidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad nos aperuit est tuæ sapientiæ, magnitudiníque animi, quid amiseris, obliviſci; quid recuperâris, cogitare. Vives cum tuis, vivès nobiscum: plus acquisiviſti dignitatis, quàm amisiſti rei familiaris, quæ ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valdè grata est; eâque te uti facilè patior, cùm apud alios, tum mehercle apud Syronem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maximè probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

Cicero Trebatio S. Fam. lib. 7 Epist. 14.

GHrysippus Vettius, Cyri Architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem

enim mihi tuis verbis nuntiavit. Valde jam lautus es, qui gravêre literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quòd si scribere oblitus es, minùs multi jam, te advocato, causâ cadent. Sin nostri oblitus es, dabo operam, ut isthuc veniam, antequàm planè ex animo tuo effluam. Sin æstivorum timor te debilitat, aliquid excogita ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem: sed mehercule mallem id quod erat cuius, de tuis rebus ex tuis literis quàm sæpissimè cognoscere: quod certè ità fieret, si tu maluisses benevolentiæ quàm litium jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus, & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nósque à te amari tum oramus, tum tiam confidimus. Vale.

M. T. C. Cassio S. P. D. Fam. lib. 12. *Epist.* 8.

SCelus affinis tui Lepidi summámque levitatem & inconstantiam, ex actis quæ ad te mitti certò scio, cognoscere te arbitror. Itaque nos confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemq; omnem in D. Bruto & Planco habemus: si vtrum quæris, in te, & in meo Bruto, non solùm ad præsens perfugium, si (quod nolim) adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hîc de Dolabella audiebamus quæ vellemus: sed certos autores non habebamus. Te quidem magnum hominem & præsenti judicio, & reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac, ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Romanus à te perfici atque obtineri posse judicet. Vale.

M. T. C. Lepido S. P. D. Fam. 10. 27.

QUòd mihi, Pro mea summa erga te benevolentia, magnæ curæ est, ut quàm amplissimâ dignitate sis,

sis, molestè tuli te Senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor. Pacem eam si à servitute sejungis, consules & Reipublicæ & dignitati tuæ; si ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatûs restituturа est, hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientiùs, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque Senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu, pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis. Vale.

M. *Cicero Cn. Planc. Imp. cons. desp. S. D. Fam.* 10. 2.

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tutò in Senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de Republica sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorum; nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de Reipublica dicere, ubi me & melius & propiùs audiant armati; quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis; nec in publicis quidem, si quid erit in quo me interesse necesse sit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In his autem rebus quæ nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto à te, ut mei rationem habere velis, & salutis & dignitatis meæ. Vale.

M. T. C. Papyrio Peto S. D. Fam. 9. 10.

TAmen à malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas album fuisse contentum. Hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: rectà enim à porta domum meam venisse: neq; hoc admiror, quòd non ad tuam potiùs; sed illud,

quod nec ad ſuam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noſter Petus? At ille adjurans, nuſquam ſe unquam libentiùs. Hoc ſi verbis aſſecutus es, aures ad te afferam minùs elegantes; ſin autem obſonio, peto à te, ne pluris eſſe Balbos, quam diſertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed ſi me expediero ut in iſta loca venire poſſim, non committam ut te ſerò à me certiorem factum putes. Vale.

C. Trebonius M. T. C. S. P. D. Fam. lib. 12. 16.

SI vales, bene eſt. Athenas veni ad 11. Calend. Junii; at ue ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis ſtudiis, ſummâque modeſtiæ famâ. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, ſcire potes, etiam, me tacente. Non enim neſcis, quanti te faciam, & quàm, pro noſtro veterrimo veriſſimóque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adoleſcente tuo, atque adeò noſtro (nihil enim mihi à te poteſt eſſe ſejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis ſunt, eſt; aut ſtudioſius earum artium quas tu maximè amas, hoc eſt optimarum. Itaque tibi, quòd verè facere poſſum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis, quòd eum, quem neceſſe erat diligere qualiſcunque eſſet, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in ſermone injeciſſet, ſi vellem Aſiam viſere; non modò invitatus, ſed etiam rogatus eſt à me, ut id potiſſimùm nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præſtituros non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo ſit, nè putes in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingreſſum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò indies longius diſcendo,

cendo, exercendóque ſe procedat. Vos quid ageretis in Republica, cùm has Literas dabam, non ſciebam, Audiebam quædam turbulenta, quæ ſcilicet cupio eſſe falſa, ut aliquando otioſâ libertate fruamur, quod vel minimè adhuc mihi contingit. Ego tamen nactus in navigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnavi tibi munuſculum ex inſtituto meo: & dictum, cum magno noſtro honore à te dictum concluſi, & tibi infra ſubſcripſi. In quibus verſiculis, ſi tibi quibuſdam verbis ἐυθυμημοτέρος [Id eſt, *in loquendo liberio.*] videbor; turpitudo perſonæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit Ignoſces etiamſi iracundiæ noſtræ, quæ juſta eſt in ejuſmodi & homines, & cives. Deinde, quî magis hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quâm nobis? Etiamſi odio pari fuerit in eos, quos læſit; tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu ſicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos ſermones. Namque illud non dubito, quin ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meóſque tibi commendatos habe. vii. Calend. Jun. Athenis.

Cicero Curio. S. P.D. Fam. lib. 7. Epiſt 3.

FAcilè perſpexi ex tuis literis (quod ſemper ſtudui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus eſſes. Quod quando uterque noſtrûm conſecutus eſt; reliquum eſt, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas facilè patior. Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multùm opus fuiſſe, propter res tuas ità contractas, ut quemadmodum ſcribis, nec caput nec pedes; equidem vellem uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruiſſe jam veterem urba-

nitatem, ut Pomponius noster suo jure possit dicere nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quæso, ne tantum semen urbanitatis unà cum Republica intereat. Vale.

M. T. C Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 32.

IN Alesina civitate tam lautâ quam nobili, conjunctissimos habeo & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: sed vereor, ne quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quâdam commendationes meas: quanquam à te quidem cumulatè satisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maximè esse conjunctos vetustate, officiis, benevolentiâ. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidésque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

M. T. C Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 23.

CN. Otacilio Nasone utor familiarissimè: ità prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius: nam & humanitate ejus, & probitate, in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo fit utor, ut scripsi. Habet is in provincia tuâ negotia, quæ procurant liberti, Hilarius, Antigonus, Demostratus; quos tibi, negotiáque omnia Nasonis non secùs commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 24.

AVitum mihi hospitium est cum Lysone Lysonis filio Lilybætano, valdéque ab eo observor, cognovique dignum & patre & avo: est enim nobilissima familia.

familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum, rem domúmque ejus; magnóque opere abs te peto, cures ut is intelligat meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento & ornamento fuisse. Vale

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 35.

CAius Avianus Philoxenus, antiquus est hospes meus, & præter hospitium, valde etiam familiaris; quem Cæsar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autem Aviani consecutus est, quòd homine nullo plus est usus, quàm Flacco Aviano, meo (quemadmodum te scire arbitror) familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeásque in numero tuorum: perficiásque ut intelligat has literas meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

Cicero, Planco Imp Cons. def. S. P. D. Fam. lib. 10. Epist. 13.

UT primùm potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil pretermisi in te ornando, quod positum esset aut præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso senatusconsulto poteris cognoscere: ità enim est præscriptum ut à me de scripto dicta sententia est, quam senatus frequens secutus est summo studio, magnóque consensu. Ego, quanquam ex tuis literis quas mihi misisti, perspexeram te magis judicio bonorum, quàm insignibus gloriæ, delectari; tamen considerandum nobis existimavi, etiamsi tu nihil postulares, quantum tibi à Repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus, non Ajacem, nec Achillem, sed Vlyssem appellavit πτολιπορθον, id est, urbium expugnatorem.

M.T.C.C. Cassio S.P. D. Fam. lib. 12. Epist. 6.

QUi status rerum fuerit tum, cùm has literas dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono & optimè de Republica sentiente: Nam quid dicam cupidissimo tuî, qui, demo & fortunis relictis, ad te potissimùm profectus sit? Itaque eum tibi nè commendo quidem; adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes tibíque persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res cùm hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat: Qui si conservatus erit, vicimus: sin oppressus, ibi erit (quod dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantúmque apparatum, quanto opus est ad universam Rempub. recuperandam. Vale.

M. T. C. Cornificio Collegæ S. Fam. l. 12. Epist. 17.

GRata mihi vehementer est memoria nostrî tua, quam significasti literis: quam ut conserves (non quòd de tua constantia dubitem, sed quia mos est ità rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt: quæ quia tibi sunt magis propria quàm nobis, tuâ me causâ magis movent, quàm meâ. Romæ summum otium est, sed ità, ut malis salubre aliquod & honestum negotium: quod pero fore, quia video id, curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu abs, quasi occasionem quandam & licentiam nactum, scribere audaciùs, & cætera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes. Sed proximè scripsi de optimo genere dicendi; in quo sæpe suspicatus sum te à judicio nostro, sic scilicet ut doctum hominem à non indocto, paululum dissidere. Huic tui libro, maximè velim ex animo, si minùs gratiæ causa, suffragere. Dicam tuis ut eum,

cum, si velint, describant, ad teque mittant. Puto enim, etiamsi rem minùs probabis, tamen in ista solitudine, quicquid à me profectum sit, jucundum tibi fore. Quòd mihi existimationem tuam, dignitatémque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere: tum de summo ingenio, & de optimis studiis, & de spe amplissimæ dignitatis ità judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

M. T. C. Q. Thermo Fam. 13. 54.

CUm mihi multa grata sunt, quæ tu adductus meâ commendatione feciſti; tum imprimis quòd M. Marcilium amici atque interpretis mei filium, liberalissimè tractaviſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes; operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cum antea studiosè commendabam Marcilium, tum multò nunc studiosiùs, quod in longa apparitione singularem & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiámque cognovi. Vale.

Libri primi finis.

LIBER SECUNDUS.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Ep. 7.

EX tuis literis, & ex re ipsa nos sunditùs periisse video. Te oro, ut quibus in rebus mei tui indigebunt,

gebunt, nostris miseriis nè desis. Ego te, ut scribis, citò videbo. Plura non scribo. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attic. S. ad Attic. lib. 3. Epist. 21.

TRiginta dies erant ipsi, cùm has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem, erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epirum, & ibi omnem casum potissimùm expectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias quamcunque in partem, quàm planissimè ad me scribas, meo nomine (ut scribis) literas quibus putabis opus esse, ut des. Vale. v. Calend. Novemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. ex Epist. 22.

HAbeo, quod per Thessaliam si irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cùm illa superiora Thessalonicæ scripsissem: inde cum ad te me convertam, faciam ut scias; túq; ad me velim omnia quàm diligentissimè, cujusmodi sunt, scribas. Ego jam, aut rem, aut nè spem quidem expecto. Vale. vi. Cal. Decem. Dyrachii.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 1.

CUm antea maximè nostrâ interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum verò, ut legi rogationem, intellexi ad iter quod constitui, nihil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimùm consequare: ut cùm ex Italia profecti essemus, sive per Epirum iter esset faciendum, tuo, tuorúmq; præsidio uteremur; sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam ut me statim consequare: facilius potes, quoniam de provincia Macedoniæ perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

M. T. C.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 2.

ITineris nostri causa fuit, quòd non habebam locum, ubi ro meo jure diutiùs esse possem, quàm in fundo Siccæ' præsertim nondum rogatione correctâ; & simul intelligebam, ex eo lo o (si te haberem) posse me Brunduſium referre: sine te autem non esse nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. Iter esse molestum scio: sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ità sum animo perculso & abjecto Cura ut valeas. Dat. 6. Idus April. Narycii Locridis.

M T. C T. P. Attico S. ad Attic. 3. 3.

UTinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias quòd me vivere coegisti: adhuc quidem valdè me pœnitet. Sed te oro ut ad me Viboneм statim venias, quò ego multis de causis converti iter meum: sed eò si veneris, de toto itinere & fuga mea consilium capere potero. Si id non feceris, mirabor. Sed confido te esse omnino facturum.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 5.

TErentia, tibi & sæpe & maximas agit gratias. Id est mihi gratissimum. Ego vivo miserrimus & maximo dolore conficior. At te quid scribam, nescio. Si enim es Romæ, jam me assequi non potes: sin es in via, cum eris me assecutus, coràm agemus quæ erunt agenda: tantùm te oro, ut quoniam meipsum semper amâsti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei, mea mihi, non meipsum ademerunt. Cura ut valeas. viii. Idus Aprilis, Thurii.

M.T.C.

M. T. C. P. Attico. ad Attic. 3. 6.

NOn fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundusii visurus essem, idque ad multa pertinuit; in eis, ut & in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur; quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maximè Cyzicum: tibi meos commendo; me vix, miseréque sustento. Vale. Dat. 14. Cal. Maii. Tarenti.

M. T. C. P. Attico S. ad Atticum. lib. 3. Epist. 25.

POst tuum à me discessum literæ mihi Româ allatæ sunt ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse: neque enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. Sed nè ingrati, aut nè omnia velle nobiscum unâ interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante Cal. Jan. ubicunque erimus, sistas. Vale.

M. T. C. Attico S. ad Atticum. 3. 16.

TOtum iter incertum, mihi facit expectatio literarum tuarum Calend. Sext. datarum; non aliud aliquid. Si spes erit, Epirum: sin minùs, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tuæ quidem literæ, quò sæpius à me leguntur, hoc spem mihi faciunt minorem, quàm cùm lectæ sunt. Tum id quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facilè appareat, te & consolationi servire, & veritati: idque te rogo planè ut ad me quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ità scribas; Vale. Dat. 12. Cal. Septemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 18.

EXpectationem nobis non parvam attuleras, cùm scripseras Varronem tibi pro amicitia confir-

masse,

mâsse, causam nostram Pompeium certè susceptúrum, & simulac à Cæsare ei literæ quas expectaret, remissæ essent, autorem etiam daturum utrum id nihil fuit? an adversatæ sunt Cæsaris literæ? An est aliquid in spe? etiam illud scripseras, eúndem secundum comitia dixisse. Fac (si vides quantis in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me, fac de tota causa nostra certiorem. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valdè amat, omnia mittit spei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuæ autem literæ sunt variæ, neque enim me desperare vis, nec temere sperare. Fac, obsecro te, ut omnia quæ à te prospici possunt, sciamus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico. S. ad Attic. 3. 11.

ME & tuæ literæ, & quidam boni nuntii, non optimis tamen autoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quòd tibi ità placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant, si accepero literas quas expecto, si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, consilio, gratiâ adjuva. Consolari jam desine; objurgare verò noli. Quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero! quem ità affectum meâ æruminâ esse arbitror, ut teipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimúmque sustentat. Ad me obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 4.

MIseriæ nostræ potiùs velim quam inconstantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arcessebamus, subitò

M. T. C. P. Attico. ad Attic. 3. 6.

NOn fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundusii visurus essem, idque ad multa pertinuit; in eis, ut & in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur; quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maximè Cyzicum: tibi meos commendo; me vix, miserèque sustento. Vale. Dat. 14. Cal. Maii. Tarenti.

M. T. C. P. Attico S. ad Atticum. lib. 3. Epist. 25.

POst tuum à me discessum literæ mihi Româ allatæ sunt ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse: neque enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. Sed nè ingrati, aut nè omnia velle nobiscum unâ interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante Cal. Jan. ubicunque erimus, sistas. Vale.

M. T. C. Attico S. ad Atticum. 3. 16.

TOtum iter incertum, mihi facit expectatio literarum tuarum Calend. Sext. datarum; non aliud aliquid. Si spes erit, Epirum: sin minùs, Cyzicum, aut aliud quid sequemur, Tuæ quidem literæ, quò sæpius à me leguntur, hoc spem mihi faciunt minorem, quàm cùm lectæ sunt. Tum id quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facilè appareat, te & consolationi servire, & veritati: idque te rogo planè ut ad me quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ità scribas; Vale, Dat. 12. Cal. Septemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 18.

EXpectationem nobis non parvam attuleras, cùm scripseras Varronem tibi pro amicitia confir-

masse,

mâsse, causam nostram Pompeium certè susceperum, & simulac à Cæsare ei literæ quas expectaret, remissæ essent, autorem etiam daturum utrum id nihil fuit? an adversatæ sunt Cæsaris literæ? An est aliquid in spe? etiam illud scripseras, eundem secundum comitia dixisse. Fac (si vides quantis in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me, fac de tota causa nostra certiorem. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valdè amat, omnia mittit spei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuæ autem literæ sunt variæ, neque enim me desperare vis, nec temere sperare. Fac, obsecro te, ut omnia quæ à te prospici possunt, sciamus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico. S. ad Attic. 3. 11.

ME & tuæ literæ, & quidam boni nuntii, non optimis tamen autoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quòd tibi ità placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant, si accepero literas quas expecto, si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, consilio, gratiâ adjuva. Consolari jam desine; objurgare verò noli. Quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero! quem ità affectum meâ æruminâ esse arbitror, ut teipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimúmque sustentat. Ad me obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 4.

MIseriæ nostræ potiùs velim quam inconstantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arcessebamus, subitò

subitò discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod confectum esse audiveramus, erat hujusmodi, ut mihi ultra quadraginta millia liceret esse. Illò cum pervenire non liceret, statim iter Brundusium versùs contuli ante diem rogationis, ne & Sicca, apud quem eram, periret; & quòd Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera ut nos consequare, si modò recipiemur. Adhuc invitamur benignè: sed, quod superest timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere: qua in re apud me tu plurimùm valuisti; sed hæc coràm: fac modò ut venias. Vale.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 1. Epist. 12.

ASima Quinto suavissimo fratri obtigisse audisti; non enim dubito, quin celeriùs tibi hoc rumor quàm ullius nostrûm literæ nuntiârint. Nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες [Id est, *Græcorum studiosi*,] & sumus & habemur, & multorum odia atque inimicitias Reipublicæ causâ suscepimus, παντοίης ἀρετῆς μεμνήσκου [Id est, *omnimodæ virtutis memor sis*;] curáque & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam quam ipsi Quinto dabo, Tu me velim certiorem facias quid de meis mandatis egeris, atque etiam quid de tuo negotio. Nam ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. Valde avèo scire quid agas. Idibus Mart. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 10.

VOlo ames constantiam meam. Ludos Antii spectare non placet: Est enim ὑποσόλοικον, [Id est, *sub absurdum*] cùm velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repente ἀναφαίνεσθαι [Id est, *apparere*] non solùm

solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. Quare usque ad nonas Maias te in Formiano expectabo. Nunc fac ut sciam quo die te visuri simus. Ab Appii foro, horâ quartâ dederam aliam paulò antè à tribus Tabernis. Vale.

M.T.C.T.P. Attico. S. ad Attic. 2. 12.

NArro tibi; planè relegatus mihi videor, posteaquam in Formiano sum. Dies enim nullus erat, Antii cùm essem. quo die non meliùs scirem Romæ quid ageretur, quàm ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non solùm quid Romæ sed etiam quid in Reipublica; neque solùm quid fieret, verùm etiam quid tutum esset, indicabant. Nunc, nisi fiquid ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare quanquam jam teipsum expecto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum; ac diem quo Româ sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad pridie Nonas Maias: eò si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo: nam Arpinum quid ego te invitem? Hæc igitur. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico. S ad Attic. lib. 3. Epist. 13.

QUòd ad te scripseram, me in Epiro futurum, posteaquam extenuari spem nostram & evanescere vidi, mutavi consilium: nec me Thessalonicâ commovi, ubi esse constitueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis literis scripseras, fore ut secundùm comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompeium dixisse. Qua de re quoniam comitia habita sunt, túque nil ad me scribis; perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse: méque temporis non longinqui

longinqui spe ductum esse molestè feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis Pl. designatis reliqua spes est: quam si exspectâro, non erit, quòd putes me causæ meæ ac voluntati meorum defuisse. Quòd me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam graviter feram, debes ignoscere, cùm ità me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra est; atque utinam tam in periculo fuisset, cùm ego iis, quibus salutem meam charissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum: qui ut me paulùm inclinari timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidiâ abuterentur ad exitium meum. Nunc quoniam Cyzicum nobis eundum, quò citiùs ad me literæ perferentur, hoc velim diligentiùs omnia, quæ putatis me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum periisse arbitrabor. Vale. Non. Sextil.

M. T. C. T. P. S. ad Attic. 3. 14.

EX tuis literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut ostendat. Comitia enim credo esse habita: quibus absolutis scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor, qui sperem, facio tuo jussu; & scio te, me iis epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi planè perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse; ea, siqui casus ex parte correxerint, minùs molestè feremus nos vixisse & adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, & quo-

quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Theſſalonicâ: ſed jam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) verùm ab ipſo loco minimè oppoſito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut ſcripſeram, non ivi, quòd ſubiti mihi adverſi nuntii venerant, & literæ, quare nihil eſſet neceſſe quàm proxime Italiam eſſe: hinc ſi quid à comitiis audierimus, nos in Aſiam convertemus: neque adhuc ſtabat, quò potiſſimum: ſed ſcies. Vale 12. Cal. Sext. Theſſalonicæ.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 4. 12.

VEſtorius noſter me per literas facit certiorem, te Româ ad vii. Idus Maii putare profectum eſſe, tardiùs quàm dixeras, quòd minùs valuiſſes. Si jam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecus ac ſi ipſe adeſſes, cùm cæteri, tum Varronis: eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo; quos, ut ſpero, tibi valdè probabo. Velim ſi quid fortè novi habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæſare; & ſi quid fortè de comitiis, de Republica (ſoles enim tu hæc feſtinè ordorari) conſcribas ad me. Si nihil habebis, tamen ſcribas aliquid. Nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiva aut loquax viſa eſt. Maximè autem rogo, rebus tuis, totoque itinere ex ſententia confecto, nos quam primùm reviſas. Dionyſium jube ſalvere. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 5. 3.

AD vi. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ ſunt

tertio abs te die. Eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat sanè, quod scriberem. Qui de Republica rumores, scribe quæso: in oppidis enim summum video timorem; sed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ simul in Trebulano redditæ sunt: quarum alteræ edictum Publii Licinii habebant (erant autem Nonis Maiis datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. Quam vereor nè quid fuerit σπουδαιότερον [id est, *magis serium*] iniis quas non accepi, quibus rescribi vis? Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest quid scribam & lucet. Beneventi cogitabam hodie: nostrâ continentiâ & diligentiâ faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano, ad v. Idus Maias.

M. T. C. T P. Attico S. ad Attic. 5. 6.

TArentum veni ad xv. Calend. Junii. Quòd Pontinum statueram expectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio consumere; eóq; magis, quòd ei gratum esse id videbam, qui etiam à me petierit, ut secum, & apud se essem quotidie. Quod concessi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica sermones accipiam: instruar etiam consiliis idoneis ad hoc nostrum negotiũ. Sed ad te brevior jam in scribendo incipio fieri, dubitans Romæne sis, an jam profectus: quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potiùs, quàm committam, ut tibi cùm possint reddi à me litteræ, non reddantur: nec tamen jam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem: mandavi omnia quidem quæ tu, ut polliceris, exhauries; narrabo cùm aliquid habeo novi. Illud tamen non

non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Avidè expecto tuas literas, & maximè, ut nôrim tempus profectionis tuæ. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 4.

DIonysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo; sed fuit concedendum; quem quidem cognovi cùm doctum (quid mihi jam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi 4. Idus Decemb. Fuimus unà horas duas fortasse; magnâ lætitiâ mihi visus est affici meo adventu; de triumpho hortari, suscipere partes suas, monere. nè antè in senatum accederem, quàm rem confecissem, ne dicendis sententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? In hoc judicio & officio sermomis nihil potuit esse prolixius. De Republica autem ita mecum loquutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè judicâsse; venisse Hircium à Cæsare, qui esset ei familiarissimus, ad se non accessisse: & cùm ille ad 8. Idus Decemb. vesperi venisset, Baldus de tota re constituisset, ad 7. ad Scipionem ante lucem venisse: multâ de nocte profectum esse ad Cæsarem: hoc illi τεκμηριῶδες [Id est, *signum indubitatum*] videbatur esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat: quòd si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere; sed ut nunc est, ad 3. Non. Jan. ad urbem cogito.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 7. 6.

PLanè deest quod ad te scribam: nota omnia tibi sunt; nec ipse habeo à te quod expectem. Tantùm igitur nostrum illud solenne servemus, ut nè quem istuc euntem sine literis dimittamus. De Republica valdè timeo; nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæsari quod postularet, potiùs quàm depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio opinione valentior; cur autem nunc primùm ei resistamus (οὐ γὰρ ἂν τοῦδε μεῖζον ἔποιτο κακόν) [Id est, *non enim hoc majus sequeretur malum*] quàm cùm quinquennium prorogabamus, aut cùm, ut absentis ratio haberetur, ferebamus? nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sensurus es? Non idem quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, nè armis decertetur; dicam idem quod Pompeius, neque id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum Reipub. malum est, & quodam modo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

M. T. C. P. Attico ad Attic 7. 9.

SUbitò consilium cepi, ut antequam luceret, exirem, nè qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo neque hercule quid agam, nec quid acturus sim, scio; ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. Tibi vero quid suadeam, cujus ipse consilium expecto? Cneus noster quid consilii ceperit, capiátve, nescio; adhuc in oppidis coarctatus; & stupent omnes. Si in Italia consistat, erimus unà: sin cedet, consilii res est adhuc incerti. Nisi ego insanio, stultè omnia & incautè agi judico.

judico. Tu quæso crebrò ad me scribe, vel quod in buccam venerit.

M. T. C. T. P. Attico ad Attic. 7. 17.

NIhil habeo quod ad te scribam: quinetiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi; erat enim plena spei bonæ, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi 4. Nonas Februarii manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium: quibus irridentur L. Cæsaris legationem. Planè oppressi videmur; nec quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quò faciliùs de Pompeii rebus cognoscerem. Vale.

M. T. C. T. P. Attico ad Attic lib. 7. 18.

BRevi loquentem jam me tempus ipsum facit; pacem enim desperavi. Bellum nostri nullum administrant. Cave enim putes quicquam esse minoris his Consulibus, quorum ego spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatûs, maximo imbri Capuam veni pridie Non. ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes Legionum Actianarum non firmissimarum. At illum rumore nunciant, & jam jàmque adesse, non ut manum conferat (quicum enim?) sed, ut fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ συμπεθανεῖν [Id est, *vel commori*] nec te id consulo: sin extrà, quid ago? Ad manendum hyems, lictores improvidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa bo-

bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: qui quidem incertum est, Phalarimne an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me iuves consilio. Etsi teipsum istic jam calere puto: sed tamen, quantum poteris. Ego siquid hîc hodie novi cognôro, scies; jam enim aderunt Consules ad suas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem, cúm poteris, rescribes, Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 7. 20.

PEdem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil; eúmque, nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem nostri? Sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor & crucior. Tu cædem non sine causa times; non quò minùs quicquam expendiat Cæsari ad diuturnitatem victoriæ & dominationis: sed video, quorum arbitrio sit acturus. Rectè sit: censeo cedendum de oppidis his: egeo consilii: quod optimum factu videbitur, facies: cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? quâ aut terrâ aut mari persequar eum, qui, ubi sit nescio? Et si terrâ quidem, qui possum? mari, quó? tradam igitur isti me? fac posse rutó; multi enim hortantur: num etiam honestè? Nullo modo quidem à te petam consilium, ut soleo. Explicari res non potest: sed tamen si quid in mentem venit, velim scribas; & ipse quid sis acturus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 21.

PHilotimi literæ me quidem non minis, sed eos qui in his locis erant, admodum delectârunt. Ec-

ee

ce postridie Cassii literæ Capuâ a Lucretio familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam venisse; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum vim. Idem scripsit Consules Capuâ discessisse. Non dubito quin Cneus in fuga sit, modò effugiat. A consilio sugiendi, ut tu censes, absum Vale,

M. T. C. T.P. Attico S. ad Attic. 7. 23.

CUm dedissem ad te literas tristes,& metuo nè veras, de Lucretii ad Cassium literis Capuâ missis, Cephalio venit à vobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia faciliùs credere possum, quàm quòd scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ità affert, omniáque quæ nolim. Rem miseram! malas causas semper obtinuit: in optima concidit. Quid dicam, nisi illud eum scisse, (neque enim erat difficile) hoc nescisse? erat enim ars difficilis, rectè Remp. regere. Sed jam jámque omnia sciemus & scribemus ad te statim. Vale.

M. T. C Attico S. ad Attic. 8 7.

UNum etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit ego non puto. Deseret igitur talem civem, & eos quos unà scis esse, cùm habeat præsertim & ipse cohortes 30? Nisi me omnia fallunt, deseret. Incredibiliter pertimuit: nihil spectat nisi fugam, cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego verò quem fugiam habeo; quem sequar, non habeo. Quòd enim tu meum consilium laudas, &

memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum istis vincere: ego verò malo: sed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur. Cum hoc verò, qui antè fugit, quàm scit, aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deseruit; si malui, contigit, victus sum. Quod superest, nec ista videre possum, quæ nunquam timui nè viderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modò meis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à Moneta (nemo enim solvit) sive ab Oppiis tuis contubernalibus. Cætera appositа tibi mandabo. Vale.

Cn. Pomp. Proconſ. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 8. 14.

TUas literas libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor, pro tuo singulari perpetuoque studio in Rempub. ut te ad nos conferas, ut communi consilio Reipub. afflictæ opem atque auxilium feramus. Censeo viâ Appiâ iter facias, & celeriter Brundusium venias. Cura ut valeas.

Cn. Pomp. Proconſ. L. Dom. S. an Attic. 8. 18.

MIror te ad me nihil scribere, & potiùs ab aliis quàm à te de Republica certiorem me fieri. Nos disjectâ manu pares adversariis esse non possumus: contractis nostris copiis, spero nos & Reipublicæ, & communi saluti prodesse. Quamobrem cùm constituisses, ut Vibullius mihi scripserat, ad. 5. Id Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire, miror quid causæ fuerit, quare consilium mutâris,

tàris. Nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, levis est, te propterea moratum esse quòd audieris Cæsarem Firmo progressum in castrum Truentinum venisse. Quantò enim magis appropinquare adversarius cœperat, eò tibi celeriùs agendum erat, ut te mecum conjungeres priùs, quàm Cæsar, aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo & hortor, id quod non destiti: perioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ, nos à nobis distrahunt; sed, si erunt qui te impediant, ut illas suas servent; æquum est me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pomp. L. Dom. S. ad Attic. lib. Epist. 20.

Literæ mihi à te redditæ sunt ad 14. Caland. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. Quod putavi, & prænonui, fit, ut nec in præsentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quò magis etiam tuis literis sum commotus: neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reipublicæ dimicem: Neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt à Consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, & huc quam primùm venias, antequam omnes copiæ adversariorum conveniant Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: & si convenirent, quan-

quantum iis committendum sit, quòd inter se non noti sunt, contra veteranas legiones, non te præterit, Vale.

M. T. C. T. P. Acilio S. ad Attic lib. 8. Epist. 21.

LIpppitudinis meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis; etsi nunc quidem quod scriberem nihil erat. Omnis expectatio nostra erat in nuntiis Brundusmis: si nactus hic esset Cæcum nostrum, spes dubia pacis: sin ille antè transmisisset, exitiosi belli metus. Sed videsne in quem hominem inciderit Respublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm rusticani; nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide quàm conversa res est; illum, cui antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putàram, scripseram ad te, & jam tuas literas expectabam. Vale.

C. Cæsar M. T. S. ad Attic. 9. Epist. 5.

CUm Furnium nostrum tantùm vidissem, neque alloqui, neque audire me commodè potuisset properantem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiásque agerem. Etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor: ità de me mereris. Imprimis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut ibi te videam, ut tuo

tuo consilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar; festinationi meæ brevitatique literarum ignoscas. Reliqua ex Furnio cognoscas. Vale.

C. Cæsar C. Oppio & L. Cornelio Balbo S. ad Atticum 9. 8.

GAudeo mehercule vos significare literis quàm valdè probetis ea quæ apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hôc libentiùs, quòd meâ sponte facere constitueram, ut quàm lenissimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturnâ victoriâ uti; quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt; neque victoriam diutiùs tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordia & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cneum Magium, Pompeii præfectum deprehendi; scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm iis, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi; quorum artificiis effectum est, ut Respublica in hunc statum perveniret. Valete.

M. T. C. Cæsari S. ad Attic. 9. Epist. 13.

UT legi tuas literas quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem

bem essem, te velle uti consilio & dignitate mea, minùs sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer; & ad eam rationem existimabam satis aptam esse & naturam, & personam meam. Quod si ita est, & si qua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac Reipublicæ reconciliando, cura te attingit; magis idoneum quàm ego sum, ad eam causam profectò reperies neminem: qui & illi semper, & senatui, quamprimùm potui, pacis autor fui: nec sumptis armis, belli ullam partem attigi: judicavíque te eo bello violari, contra cujus honorem, populi Romani beneficio concessum, inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modò ipse autor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te juvandum; sic me nunc Pompeii dignitas vehementer movet: aliquot enim sunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maxime beneficii memoria possim. Quæ si tantùm ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad Rempublicam pertinet, me & pacis utriusque vestrûm, & ad civium concordiam, per te, quàm accommodatissimum conservari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egissem, cùm ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses; tamen ejus lectis literis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate beneficióque misit, eandem salutem à te accepisse putavi, quam ille: in quem si me intelligis

ligis esse gratum, cura, obsecro, ut etiam in Pompeium esse possim. Vale.

Balbus M. T. Ciceroni Imp. S. D. ad Attic. lib. 9. 16.

CÆsar nobis literas perbreves misit, quarum exemplum subscripsi: brevitate epistolæ scire poteris eum valde esse distentum, qui tanta de re tam breviter scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scribam. Cæsar, Oppio, Cornelioque S. Ad vii Id. Mart. Brundusium veni: ad murum castrum posui. Pompeius est Brundusii: misit ad me Cneum Magium de pace: quæ visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui. Cùm in spem venero de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas (mi Cicero) torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, nequa res compositionem eorum impediat? Namque quod absens facere non possum, opto: quòd si unà essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc expectatione crucior. Vale.

M T C. T. P. Attico S. ad Attic. 10. 2.

EGo cùm accepissem tuas literas Nonis April. quas Cephalio attulerat, essemque Minturnis postridie mansurus, & inde protinus; sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus? agerentúrque nihilominus, quæ sine nobis agi possunt, MNEMONEUTICA. Jam adest, & animus ardet; nec est quicquam, quò & quà; sed hæc nostra erit cura & peritorum. Tu tamen quoad poteris, ut adhuc fecisti, nos consiliis juvabis. Res sunt inexplicabiles: fortunæ sunt committenda omnia: sine spe conamur ullâ; melius si quid acciderit,

rit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

Cæsar Imp. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 10. 8.

ETsi te nihil temere, nihil imprudenter facturum judicâram:: tamen permotus hominum famâ, scribendum ad te existimavi, & pro nostra benevolentia petendum; nè quò progredereris, inclinatâ jam re, quâ integrâ etiam progrediendum tibi non existimâsses. Namque & amicitiæ graviorem injuriam feceris, & tibi minùs commodè consulueris, si non fortunæ obsequutus videbere. Omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur: nec causam secutus videris, (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum consiliis abesse judicâsti) sed meum aliquod factum consiemnâsse; quo mihi gravius abs te nihil accidere potest: quod né facias, pro jure nostræ amicitiæ à te peto. Postremó, quid viro bono & quieto, & bono civi magis convenit quàm abesse à civilibus controversiis? quod nonnulli cùm probarent, periculi causâ sequi non potuerunt. Tu, explorato & vitæ meæ testimonio, & amicitiæ judicio, neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse. XV. Cal. Maii ex itinere. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 11. *Epist.* 18.

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris; contráque opinio, valdè esse impeditum. Iraque nec mitto (ut constitueram) Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias; quodvis enim supplicium

cium levius est hac permansione. Hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus utetur, hic esse me minimè convenit: quorum fortasse utrumque erit, alterum certè. Intellexi omnino ex Oppii sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset; sed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam expecto nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare cum Antonio loquare velim, & cum istis, rem ut poteris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. 12. Calend. Quint

M. T. C. T. P. Attico. S. ad Attic. 11. 19.

CUm tuis dare possem literas, non prætermisi, etsi quod scriberem non habebam. Tu ad nos & rariùs scribis quàm solebas, & breviùs. Credo quia nihil habes, quod me pures libenter legere aut audire posse. Veruntamen velim, si quid erit, qualecunque erit, scribas. Est autem unum quod mihi sit optandum si quid agi de pace possit, quod nullâ equidem habeo in spe. Sed quia tu leviter interdum significas, c ges me sperare quod optandum vix est. Philotimus dicitur secedere Idibus Sextil. Nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. Mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale. 11. Calend. Sextil.

M. Antonius Conf. M. T. Ciceroni S. ad Attic. 14. 10.

OCcupationibus est factum meis, & subitâ tuâ profectione, nè tecum coràm de hac re agerem: quam

quam ob causam vereor, ne absentia mea levior sit apud te. Quòd si bonitas tua responderit judicio meo, quod semper habui de re, gaudebo. A Cæsare petii, ut Sextum Clodium restitueret: impetravi. Erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio ejus, si tu concessisses: quò magis laboro, ut tuâ voluntate id per me facere nunc liceat. Quòd si duriorem te ejus miseræ & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adversus te: quanquam videor debere tueri commentarium Cæsaris. Sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profectò præbebis; & voles P. Clodium in optima spe puerum repositum existimare, non te insectatum esse, cum potueris, amicos paternos. Patere, obsecro te, pro Republica videri gessisse simultatem cum patre ejus: non contempseris hanc familiam. Honestiùs enim & libentiùs deponimus inimicitias Reipublicæ nomine susceptas, quàm contumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. Quanquam tuam fortunam (Cicero) ab omni periculo abesse certum habeo; tamen arbitror malle te quietam senectutem, & honorificam potiùs agere, quàm solicitam. Postremò, meo jure te hoc beneficium rogo, nihil enim non tuâ causâ feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum: ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua sit, atque eò te placabiliorem præbeas. Vale.

M. T. C. Planc Prat. Def. ad Attic. 16.16.

IGnosce mihi, quòd cùm antea accuratissimè de Buthrotiis ad te scripserim, eâdem de re sæpius scribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parùm confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ; sed cùm tanta

tanta res agatur Attici nostri, nunc verò etiam existimatio, ut id quod probavit Cæsar, nobis testibus & obsignatoribus, qui & decretis & responsis Cæsaris interfueramus, videatur obtinere potuisse : præsertim cùm tota potestas ejus rei tua sit, ut ea, quæ Consules decreverunt secundum Cæsaris decreta & responsa, non dicam comprobes, sed studiosè libenterque comprobes. Id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. Etsi jam sperabam, cùm has literas accepisses, fore, ut ea quæ superioribus literis à te petiissemus, impetrata essent : tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibíque pro tuo summo beneficio gratias agamus : quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro quàm illè, obligatum fore. Vale.

M. T. C. Capitoni S. ad Atticum, lib. 16. 17.

NOn dubito quin mirêre, atque etiam stomachêre, quòd tecum de eadem re agam sæpius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus conjunctissimi permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum : multùm potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam; scio quàm sis amicis jucundus : nemo nos in hac causa plus juvare potest, quàm tu : & res ista est firma, ut debet esse, quam Consules de Concilii sententia decreverunt, cùm & lege & senatusconsulto cognoscerent; tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur, cùm officii tui & Reipublicæ causâ decretum Consulum comprobaturum, tum libenter nostrâ causâ esse facturum.

Adjuvabis igitur, mi Capito; quod ut facias, vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Finis Libri Secundi.

LIBER TERTIUS.

Servius Sulpitius M. T. C. S. Fam. Lib. 4. Epist. 5.

POsteaquam mihi renunciatum est de obitu Tuliæ filiæ tuæ, sanè quàm, pro eo ac debui, graviter molestéque tuli, communemque eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, eorúmque dolorem tibi declarássem meum. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestiâ afficiuntur, neque sine lachrymis multis id conari queunt, ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium præstare; tamen quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscriberem non quòd ea te fugere existimem; sed quòd forsitan, dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quòd tantopere te commoveat dolor tuus intestinus? Cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit, ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs quàm liberi, chara esse debent; patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius vicem (credo) doles, quoties in eam cogitationem necesse est ut tu venias,

neris, & nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessimè cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? Ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cùm florentes viderit, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim in Republica petituri essent; in amicorum negotiis liberalitate suâ uterentur? Quid horum fuit, quod non prius, quàm datum est, ademptum sit? At verò, malum est liberos amittere. Malum; nisi hoc pejus sit, hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem posset. Ex Asia rediens, cùm ad Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Ægina, antè Megara, dextrâ Piræeus, sinistrâ Corinthus; quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc postrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrûm interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet! cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jacent? Visne ut te (Servi) cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione eâ non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt, de Imperio præterea tanta diminutio facta est, omnes provinciæ conquassatæ sunt; in unius mulierculæ animula si injuria facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc

tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit; quoniam homo natus fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca, atque ea potius reminiscere, quæ digna tuâ personâ sunt: Illam quamdiu ei opus fuerat, vixisse; unà cum Republica fuisse; te patrem tuum, Prætorem, Consulem, Augurem vidisse; adolescentibus primariis nuptam fuisse; omnibus bonis propè perfunctam esse; cùm Respublica occiderit, vita excessisse. Quid est, quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique nolite oblivisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueveris præcipere, & dare consilium; nec imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius, quæ aliis tutò præcipere soles, ea rate tibi subjice, atque apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque mollist. Hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientiâ tuâ te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult: da hoc illi mortuæ; da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ; ut, si qua in re opus sit operâ & consilio tuo, uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam hujc rei nobis serviendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam quàm Reipub. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, nè videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnasque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æquè ferre posse; neque id ma-

jus

jus quàm debeat, tibi onus videri, nè ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore animo esse cognovero, de iis rebus, quæ hîc geruntur, quemadmodùmque se provincia habeat, certiorem faciam.

M. Cicero S. D. Servio Sulp. Rom. 4. Epist. 5.

EGo vero (Servi) vellem ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris, & consolando, & propè æque dolendo, facilè ex eo intelligo, quòd literis tuis lectis aliquantulùm acquievi. Nam & ea scripsisti, quæ levare luctum possent, & in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solùm, & societas penè ægritudinis, sed etiam autoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu tali sapientiâ præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix restituo dolori, quòd ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus qui filium consularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit; & L. Paulus, qui duos septem diebus; & vester Gallus; & M. Cato, qui summo ingenio, summâ virtute filium perdidit; iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex Repub. consequebantur: mihi autem, amissis ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæque

eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non Reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ; nihil in foro agere licebat: aspicere curiam non poteram: existimabam, id quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus & fortunæ perdidisse. Sed cùm cogitarem, hæc mihi tecum & cum quibusdam esse communia, & cùm frangerem jam ipse me, cogeremque illa ferre toleranter, habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone & suavitate omnes curas, doloresque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me à Republica mœstum domus excipiebat, quæ levaret; sic nunc domo mœrens ad Rempublicam confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro; quòd nec cum dolorem, quem è Republica capio, domus jam consolari potest; nec domesticum, Reipub. Quò magis te expecto, teque videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quàm conjunctio consuetudinis sermonumque nostrorum: quanquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de causis te exopto quamprimùm videre, tum etiam ut antè commenteruur inter nos qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cùm ita sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessis & beneficio quiescendi. Vale.

M. T. C.

M. T. C. S. D. L. Lucceio Q. Fil. Fam. Lib. 5. Epist. 12.

COram me tecum eadem hæc agere sæpè conantem deterruit pudor quidam penè subrusticus, quæ nunc expromam absens audacius. Epistola enim non erubescit. Adeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur, tuis: quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, neque ità vel cepit, vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas; ut vel autoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen, hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam Italici belli, & civilis historiam jam penè à te esse perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) detexe mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctène malles cum cæteris rebus nostra contexere: an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum (qui omnes à perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separaverunt) tu quoque ità civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multùm video interesse: sed ad properationem meam quiddam

interesi, non te expectare, dum ad locum venias, at statim causam illam totam, & tempus, arripere. Et simul si uno in argumento, unique in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quantò omnia uberiora atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quàm impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. Quid, si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & graviter oportet esse impudentem. Itaque te planè etiamatque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam quàm fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas; gratiamque illam, de qua suavissimè quodam in procemio scripsisti, à quâ te affici non magis potuisse demonstras, quàm Herculem Xenophontium illum à voluptate; ea si me tibi vehementius commendabit, nè asperpere: amoríque nostro pluisculum etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quòd si te adducemus, ut hoc suspitias; erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate, & copiâ tuâ. A Principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse: In quo, & illâ poteris uti civilium commutationum scientiâ, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum: tùm & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: &, si liberius, ut consuevisti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt; plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos

nos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem Lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines; quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem; cæteris verò, nullâ perfunctis propriâ molestiâ, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas, non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quam ei percontanti dictum est, Clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fugâ, reditûque retinetur? Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpè excellentis anceps variique casûs habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem: si verò exitu notabili concludantur, expletur animus jucundissimæ lectionis voluptate. Quid mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum? Habet enim varios actus multasque actiones & conciliorum & temporum. Ac non vereor nè assentatiunculâ quâdam aucupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonstrem, me, à te potissimum ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quis sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, invides, quàm eos qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ

per

per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ causa, ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat; sed quòd illorum artem, cum ipsis, tum etiam sibi, gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant; quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Hic minùs enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborârunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines hominum statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lætitiam meam, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quàm si in cæterorum. Quòd non ingenium mihi so, sam suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli; sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in Reipub. maximis gravissimisque causis cogniti atque imprimis probati; ut mihi non solum præconium, quod, cum in Sigæum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit; sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nevianus, qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit, etiam à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit (neque enim fas esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt; scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia; & verecundius ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid forte reprehendendum est. Accedit etiam ut minor sit fides, minor au-

autoritas; multi denique reprehendant, & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum; qui cum cæteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magnâ voce pronunciaverint, cum ipsi ante ludorum missionem coronâ donentur, alium præconem adhibeant, ne suâ voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus; & si recipis causam nostram, vitabimus; idque ut facias, rogamus. Ac ne fortè mireare, cur, cum mihi sæpe ostenderis te accuratissimè nostrorum temporum consilia atque eventus literis mandaturum, à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus; illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis: quòd alacres animo sumus, ut & cæteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi vivi gloriolâ nostrâ perfruamur. His de rebus quid actum sit, si tibi non est molestum, scribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium; sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. Tu interea non cessabis; & ea quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. L. 3.

MAximis & miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompeius Italiâ cedat (quod cum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes. &, quò facilius consilium dare possis, quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum merita Pompeii summa erga salutem meam, familiaritasque quæ mihi cum eo est, tum ipsa Reipub. causa, me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna, conjungenda esse videatur. Accedit

illud

illud, si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem, qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset, à me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis, multò antè provisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda; &, si maximè exploratum sit, eum nobis amicum fore, sitne viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua, cum funeris honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui juris, subeundumque periculum sit cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius Rempub. recuperaverit. In hac parte hæc sunt: vide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter, addo etiam nihil nisi contra consilium, autoritatemque meam. Omitto illa vetera; quòd istum in Rempub. ille aluit, auxit, armavit; ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis autor; ille Galliæ ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando, P. Clodio augur; ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior; ille provinciæ propagator; ille absentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor Reipub. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quâdam suâ, Marcoque Marcello Consuli finienti provincias Gallicas Calend. Martii restitit. Sed, ut hæc omittam; quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, sive potius turpissimâ fugâ? quæ conditio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? Malæ conditiones erant, fateor: sed nunquid hoc pejus? Ac recuperabit Rempublicam. Quando? aut quid ad eam spem est parati? Non

ager

ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, & publica, & privata, adversario tradita? Denique, nulla causa, nulli vires, nulla sedes, quò concurrant, qui Rempub. defensam velint: Apulia delecta est inanissima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotissima; fuga & maritima opportunitas visa quæri desperatione. Invitè cepi Capuam: non quò munus illud defugerim, sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor; bonorum autem est aliquis, sed nebes, ut solet, & ut ipse sensissem; multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem; multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipsi, me nihil suscepturum sine præsidio, & sine pecuniis. Itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. Eam si nunc sequar, quónam? cum illo? non: ad quem cùm essem profecturus, cognovi in his locis esse Cæsarem, ut tutò Luceriam advenire non possem. Infero mari nobis, incerto cursu hyeme maximè navigandum est. Age jam, cum fratre, an sine? cum filio, an quo modo? In utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunásque nostras? Acrior, quàm in cæterorum, quòd putabit fortasse in nobis violandis aliquid se habere populare. Agè jam, has compedes, fasces (inquam) hos laureatos efferre ex Italia, quàm molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus, antequam ad illum venerimus? Quâ autem, aut quò, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Manius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit, qui tamen

tamen ita dicere solebat, se id fore videre, quod factum est; sed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thrasybulus, & fortasse melius. Sed est certa quædam illa Mutii ratio, atque sententia; est illa etiam Philippi; &, cùm sit necesse, servire tempori, & non amittere tempus, cùm sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est; sed sit, deferet triumphum: Non acciperéne periculosum sit, an accipere invidiosum ad bonos? O rem (inquis) difficilem, & inexplicabilem! Atqui explicanda est. Quî enim fieri potest? At nè me existimes ad monendum esse propensiorem, quòd plura in ea parte verba fecerim; potest fieri, quod sit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem, ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium velim. Navis & in Cajeta est parata nobis, & Brundusii. Sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa nocte in Galeno; ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium: Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat, etsi Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat; legionem à Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere à Consule duci, scripserat ad Consules. Sed turpe Domitium erit deserere, implorantem ejus auxilium. Est quædam spes, mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyrenœo cum Thebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus; summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cùm esset incertum iter Cæsaris, quòd vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi, & literas: ipse,

nè

ne quò incideremus, reverti Formias. Hæc te scire volui, scripsique lectiore animo quàm proximè scripteram, multum meum judicium interponens, sed cupiens tuum. Vale.

M. T. C. Dolabellæ Cons. S. ad Asic. 14. 15.

Si contentus eram (mi Dolabella) tuâ gloriâ, & satisque ex ea magnam lætitiam voluptatemque capiebam; tamen non possum non faveri, cumulari me animo gratulo, quòd vulgò hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem convenio (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causâ in hæc loca veniunt: præterea & municipes frequentes necessarii mei) quin omnes, cùm te summis laudibus ad cœlum extulerint, mihi continuò maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem Cons. præbeas. Quibus ego quanquam verissimè possim respondere, te, quæ facias, tuo judicio & tuâ sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neque planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur: neque valdè nego; sum enim avidior, etiam quàm satis est, gloriæ. Et tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum Regi fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem Cons. florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantùm valeas apud Dolabellam, quantum si ego apud

sororis

fororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago; quem quidem, posti te Consulem, solum possem verè Consulem dicere. Dein multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipublicæ salutarius; atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, neque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam mi Dolabella (hæc enim jocatus sum) libentius omnes meas, si modò sint aliquæ meæ, laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim extuis. Nam, cùm te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti, tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil est enim (mihi crede, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen Idibus Martiis tantum accessit ad amorem, ut miraretur locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare, quid est quòd ego te horter ut dignitati & gloriæ servias? Proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? Neminem habeo clariorem quàm teipsum: te imitere oportet, tecum ipse certes: nec licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui simulem esse. Quod cùm ità sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis, non modò non invidiosa,

diosa, sed etiam popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortunâ quâdam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illâ sapientius; ità pedetentim tum accessus à te ad causam factus, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium consensu daret. Liberâsti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solùm ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse Remp. tibique non modò tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. Tu, quoniam Rempub. náque conservas, fac ut diligentissimè teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

M. T. C. Bruto S. ad Brutum Epist 3.

NOstræ res meliori loco videbantur; scripta enim ad te, certò scio, quæ gesta sunt. Quales tibi sæpè scripsi, Consules tales exiterunt. Cæsaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè eum florentem & honoribus & gratiâ regere ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus. Est omnino illud difficilius; sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maximè per me, ejus operâ nos esse salvos. Et certè, nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam percussa civitas tota ad te se cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad 12. Calend. Maias te huc venire, quàm se ad te ire malebat: quo quidem die magnorum laborum meorum, multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida veráque gloria. Nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs nostra, concursus est ad me factus; ab ea tum usque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neque enim esse debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatioque me commovet; propterea quòd, popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me velim de tuis rebus consiliisque facias diligentissimè certiorem; Illúdque consideres, nè tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quàm eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt; quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus.

Tu

Tu quid de hac re sentias, tui judicii est; ego sic sentio, trium fratrum unam & eandem esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hirtius quidem in ipsa victoria occidit, cum paucis diebus magno prælio antè vicisset. Nam Pansa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes judicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaque id Senatusconsultum plerique interpretantur etiam ad tuos, sive captivos, sive dedititios, pertinere. Equidem nihil differri durius, cùm nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ita statueram, à te cognoscere causam ejus Senatum oportere. 10. Calend. Maias.

M. Brutus. M. T. C. S. D. ad Br. Epist. 4.

QUanta sim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti nostri & Consulum, facilius est tibi existimare quàm mihi scribere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quòd scribis, trium Antoniorum unam atque eandem causam esse; quid ego sentiam, mei judicii esse; statuo nihil, nisi hoc, Senatûs aut populi Romani judicium esse de iis civibus qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in Rempub. homines cives appelles; imò justissimè; quod enim nondum Senatus censuit, nec populus Romanus jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolutè quidquam remisi, habuíque in mea potestate, quoad bellum fuit. Multò quidem honestius judico, magisque quod concedere possit Respub miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re (Cicero, vir optime, ac fortissime, mihique meritò, & meo nomine, & Reipub. charissime) nimis credere videris spei tuæ; statimque, ut quisque aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere; quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc (Cicero) nunc agendum est, nè frustrà oppressum esse Antonium gavisi simus, neu semper primi cujusque mali excidendi causa sit, ut aliud

ec-

senascatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura sit; cujus tantam autoritatem Senatus ac populus Romanus non solùm esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solùm bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla ab te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Unum hoc grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de consulatu, nè Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm infrà, si Consul factus sit, descensurum. Quòd si Antonius ab aliis relictum regni instrumentum, occasionem regnandi habuit: quonam animo fore putas, si quis autore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu putat se imperia quælibet concupiscere posse? Quæ tum & facilitatem & providentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? profectò alienæ, si provideri potuit nè existeret, quòd utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te Consulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi Remp. justam, & jam suis nitentem viribus, si illuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idib. Mais. ex castris.

T. & C. Tyrroni S. P. D. Fam. 16. 9.

NOs à te, ut scis, discessimus ad quartum Nonas Novemb. Leucadem venimus ad octavum Id. Novemb. Ad septimum, Actium; ubi, propter tempestatem, ad sextum Idus morati sumus. Inde, ad quintum Idus, Corcyram bellissimè navigavimus. Corcyræ fuimus usque ad decimum sextum Calend. Decemb. tempestatibus retenti. Ad 15. Calend. Decem. a portu Corcyræorum, ad Cassiopen stadia 120 processimus. Ibi retenti ventis fuimus usque ad nonum Calend. Interea, qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati solvimus. Inde austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illâ & die postero, in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus; eodemque vento postridie (id erat ad septimum Calend. Decemb.) horâ quartâ Brundusium venimus; eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad quintum Calend. Decemb. servus Cnei Plancii Brundusii tandem aliquando mihi à te expectatissimas literas reddidit, datas Idibus Novemb. Quæ me molestiâ valde levârunt, utinam omnino liberâssent. Sed tamen Asclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum: Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi; scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis; sed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitâsses, nè in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi quàm valetudini, reliqua cura. Curio nisi, ut medico honos haberetur, & tibi daret quod opus esset; me, quæ jussisset, curaturum. Equum &

& mulum Brundusii tibi reliqui. Romæ vereor ne ad Calend. Januar. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, ne temere naviges. Solent nautæ festinare quæstûs sui causâ. Cautus sis, mi Tyro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio (cautè is solet navigare) si tuntus, cum honesto aliquo homine, cujus authoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam, noster Tyro, vale. Medico Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, & salve.

Libri Tertii Finis.

LIBER QVARTVS.

M. T. C. Servio Sulpitio S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 17.

MArcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primùm in forum veni, instituta; & Patris cum aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihi patuit; quâ, si opus fuisset, tam essem usus quàm meâ. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quòd est Attici nostri familiarissimus, eúmque unum præter cæteros observat ac diligit. Quem si tu jam forte cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere seriùs. Eâ enim est humanitatè & observantiâ, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ità est, magnopere à te quæso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quàm maximus postea commendatione nostrâ cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut eum nondum satis habes cognitum, aut quæ causa est cur majoris commendationis indigeat, sic tibi eum commendo, ut neque

que majore studio quenquam, neque justioribus de causis, commendare possim. Faciatque id, quod debent facere ii, qui religiosè & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in neque recipio, eos esse M. Curii mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitiâ tuâ, & tam accuratâ commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certè gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. C.

M. T. Cicero Q. Thermo Prop. S. P. D. Ep. 13. Epist. 57.

QUò magis quotidie ex literis nuntiisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eò vehementius à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus operâ, consilio, scientiâ rei militaris, vel maximè intelligo, me & Remp. adjuvari posse. Quòd nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet; neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito, circiter Calend. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coràm & per literas diligentissimè egi, id te nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium quod habet cum populo Sardiano, pro causæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cùm tecum Ephesi locutus sum, te ipsius M. Anneii causâ omnia velle. Sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero per te illum ipsum, negotium ex sententia confecisse. Idque quamprimùm ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C.

M. T. C. P. Stlio Propr. S. P. D. Eam. 13. 63.

NOn putavi fieri posse ut mihi verba deessent, sed tamen in C. Lænio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis; sed tamen ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi charissimus est, C. Lænium. Id fit cùm plurimis ejus officiis, tum summâ ejus probitate & singulari modestiâ. Eum ego à me invitissimus dimisi, cùm propter familiaritatem & consuetudinis suavitatem, tum quòd consilio ejus fideli ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor ne jam mihi super esse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea suprà scripserim, debere commendare. A teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua Provincia negotii, expedias; quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimum, liberalissimumque cognosces. Itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimùm ad me remittas. Id mihi fratríque meo gratissimum feceris. Vale.

M. T. C.

M. T. C. Terentia, Tullia, Q. Frater & Q. Filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 11.

ETsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero, tamen non tam meâ quàm tuâ causâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa est vis morbi (sic enim scribit Curius) spero te, diligentiâ adhibitâ, etiam firmiorem fore. Modò fac, id quod humanitatis tuæ est, nè quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores; sed erunt omnia facilia, si velebis. Festinare te nolo, nè nauseæ molestiam suscipias æger, & periculosè hyeme naviges. Ego ad urbem accessi prid. Non. Januar. Obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cùm cuperem mederi, &, ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiunt) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas literas miserat; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito Senatu teneret; & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Qu. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Postea quam Senatus Consulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, & nobis (qui Proconsules fumus) negotium dederat, ut curaremus ne quid Respub. detrimenti caperet; nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur. Id fit autoritate & studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Len-

Lentulus Consul, quò magis suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria de Repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eóque est nostra pluris autoritas Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur; nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas, literasque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. pridie Idus Januar.

M. T. C.

M. T. C. Cn. Pomp. Proc. S. ad Attic. 8. Epist. 14.

CUm ad te literas misissem, quæ tibi Canusii redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te Reipub. causâ mare transiturum: eramque in spe magni fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, (quâ mihi nihil utilius videbatur) aut Remp. summâ cum dignitate defendere. Interim, nondum meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis, quæ Dialio ad Consules dederas, certior tui consilii factus, non expectavi dum mihi à te literæ redderentur; confestimque cum Qu. fratre, & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Æserniæ. Sanè sum commotus, quod, si ita esset, non modò iter meum intercluſum, sed me ipsum planè exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab Æsernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi, cùm Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Consulem misisses. Hæ scriptæ sic erant; literas tibi à L. Domitio ad 13. Cal. Mart. allatas esse, earúmque exemplum subscripseras: magnique interesse Reip. scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire, & ut, præsidii quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ergo literis lectis, in eadem opinione fui quâ reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum, quò mihi, cùm Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. Cùm res in summa expectatione esset, utrumque simul audivimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. Cúmque nec mihi nec fratri meo

dubium

dubium esset, quin Brundusium contenderemus: à multis, qui è Samnio Apuliáque veniebant, admoniti sumus, ut caveremus nè exciperemur à Cæsare, quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celeriùs etiam, quàm nos possemus, eò quò intenderat venturus esset. Quod cùm ità esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solùm nobis, sed etiam Reipub. noceret; cùm præsertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas literas, Canusio ad 10. Calend. Martii datas, quibus non hortaris ut celeriùs Brundusium veniamus; quas cùm accepissemus ad 3. Calend. Mart. non dubitamus, quin tu jam Brundusium perveniisses, nobisque iter illud omnino intercluſum videbatur; neque minus nos esse captos, quàm qui Confinium veniissent. Neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent; sed eos nihilo minus, qui regionibus excluſi, intra præsidia, atque intra arma aliena veniissent. Quod cùm ita sit, maximè vellem primùm tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam rejiciebam. Quod feci non vitandi oneris causâ, sed quòd videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quòd doleo viris fortissimis accidisse. Quoniam autem tecum ut essem non contigit, utinam tui consilii certior factus essem: nam suspicione assequi non potui, quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc Reip. causa in Italia non posset, te ducer, consistere. Neque verò nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Reipub. lugeo: nec si ego quid tu sis secutus, non perspicio, idcirco minus existimo te nihil nisi summâ ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit sententia, primùm de pace vel iniquâ conditione

ditione retinenda, deinde de urbe (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium valore debuerit: secutus sum tuum. Neque id Reip. causâ, de qua desperavi, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest; sed te quærebam; tecum esse cupiebam. Neque ejus rei facultatem, siqua erit, prætermittam. Ego me in hac omni causa facilè intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primùm enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem; non quin eadem timerem, quæ illi; sed ea bello civili leviora ducebam. Inde susceptο bello, cùm pacis conditiones ad te afferri, à teque ad eos honorificè & largè responderi viderim, duxi eam rationem, quam tibi facilè me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in Remp. meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulissem; me esse unum, qui si offendissem ejus animum, cui tum, cum jam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subjicerer eisdem præbiis, ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego prius sum suspicatus, quàm mihi palam denunciata sunt; neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putavi, si honestè vitare possem. Quoniam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides; reliqui facultatem res ademit. Iis autem quibus non satisfacio, facilè respondeo: neque enim ego amicior C. Cæsari unquàm fui, quàm illi; neque illi amiciores Reipub. quàm ego. Hoc inter me & illos interest, quòd, cum & illi cives optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus (quod idem te intellexeram velle) illi armis disceptari maluerunt: quæ quoniam ratio

vicit,

vicit, perficiam profectò, ut neque Respub. civis à me animum, neque tu amici desideres.

Cn. Pomp. Marcello & L. Lentulo Cons. S. D. ad Attic. 8. 17.

EGO, quòd existimabam dispersos nos, neque Reip. utiles, neque vobis præsidio esse posse, id circo ad L. Domitium literas misi: primum ut ipse cum omni copia ad nos veniret, si de se dubitaret; ut cohortes 19 quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neque ipse satis firmus esset ad castra facienda, quòd meas 19 & suas 12 cohortes tribus in oppidis distributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit) neque si vellet, expedire posset. Nunc scitote me esse in summa solicitudine; nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio; neque subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius 14 cohortes contrahere potui, quas Brundusium misi; neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. Dialio mandâram, quòd majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrûm ad me veniret; alter in Siciliam, cum ea copia quam Capuæ & circum Capuam comparâstis, & cum iis militibus quos Faustus legit, proficisceretur. Domitius cum 12 suis cohortibus eodem adjungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & indè navibus Dyrrachium transportarentur. Nunc cùm hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare; non est nobis committendum, ut ad has 14 cohortes, quas dubio animo habeo,

hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi (etiam video C. Marcello, & cæteris nostri ordinis, qui hîc sunt) ut Brundusium ducerem hanc copiam, quam ego mecum habeo: Vos hortor, ut quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eódem Brundusium veniatis quam primùm. Arma quæ ad me missuri eratis, iis censeo ut metis milites, quos vobiscum habetis; quæ arma superabunt, ea si Brundusium jumentis deportaveritis, vehementer Reip. profueritis. De hac re vellem nostros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium Prætores misi, ut se nobis conjungerent, & militum quot haberent ad nos deducerent. Valete.

M. T. C. Mario S. D. Fam. lib. 7. Epist. 3.

PErsæpe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus unà: quinetiam ipsum diem memoriâ teneo. Nam ad tertium Id. Maias, Lentulo & Marcello Consulibus, cùm in Pompeianum vesperi veniissem, tu mihi solicito animo præsìò fuisti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare ne officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profectò me quoque ita conturbatum, ut non explicarem quid esset optimum factu; pudori tamen malui, famæque cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi quò veneram. Primùm, neque magnas copias, neque bellicosas; deinde, extra ducem paucósque præterea

(d

(de Principibus loquor) reliqui primùm in ipso bello rapaces; deinde in oratione ità crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum. Quid quæris? Nihil boni, præter causam. Quæ cum vidissem, desperans victoriam, primùm cœpi suadere pacem, cujus fueram semper autor; deinde cùm ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui ut bellum duceret. Hoc interdùm probabat, & in ea sententia videbatur fore; & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugnâ cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tyrone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cùm integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, si te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quæ dixi incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, dum eâ urbe careas, in qua nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquam nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui. Quæ acciderunt, omnia dixi esse futura. Veni domum, non quòd optima vivendi conditio esset: sed tamen si esset aliqua forma Reipub. tanquam in patria ut essem; si nulla, tanquam in exilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est; cur optarem, multæ. Vetus est enim, Ubi non sis qui fueris, non esse cur velis vivere. Sed tamen vacare culpâ

magnum est solatium: præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem; optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam; quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quòd te cùm mei tum Reipublicæ cognovi amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primum scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse, quàm universam Remp. postea autem quàm alicujus culpâ tantùm valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem; amisso exercitu, & eo duce in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam, reliquis omnibus posteaquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem si hæc civitas est, civem esse me; si non, exulem esse in commodiore loco, quàm si me Rhodum, aut Mytylenas contulissem. Hæc tecum coràm malueram; sed quia longius fiebat, volui per literas eadem, ut haberes quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui, cùm meus interitus nihil fuerit Reipub. profuturus, criminis loco putent esse quòd vivam. Quibus ego certò scio non videri satis multos periisse: qui si me audîssent, quamvis iniquâ pace, honestè tamen viverent: armis enim inferiores, non causâ fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse quàm velles; quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ volo expediero, brevi tempore te (ut spero) videbo. Vale.

M. T. C. Marcello S. D. Fam. lib. 4. Epist. 7.

ETsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quòd eâ te sapientiâ esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen

&

& amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò antè videris, qui consulatum magnificentissimè atque optimè gesseris, præclarè memini; sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ità gerendi, neque copias Cn Pompeii, nec genus exercitûs probare, semperque summè diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse memoriâ tenere te arbitror: Itaque neque tu multùm interfuisti rebus gerendis; & ego id semper egi, nè interessem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, autoritate, causâ, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus, igitur: aut, si vinci dignitas non potest, fracti certè & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quòd cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem; ostendistique, sapientem & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium; jam multis etiam magni ac fortis animi judicatum: sed habet ista ratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum; præsertim cum tibi nihil deesse arbitror ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse quòd dubita-

tionem afferret ei penes quem est potestas, nisi quòd vereretur nè tu illud beneficium omninò non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cùm appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ità constituisses, ut abesse perpetuo malles, quàm ea, quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facilè passurus esset, te carentem patriâ & fortunis tuis quietè & liberè vivere, cogitandum tamen tibi esset, Romæne & domi tuæ cujusmodi res esset, an Mitylenis aut Rhodi malles vivere. Sed cùm ità latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit; nonne mâvis sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? Equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quàm in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna, pro tuis maximis clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit; propterea quòd neque is qui tenet Rempub. pateretur, neque ipsa Respub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hoc pro te unius solicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur: nos curâ & dolore proximi sumus, precibus tardiores; quòd jus adeundi, cùm ipsi deprecatore egerimus, non habemus. Gratiâ tantum possumus, quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus.

M. Marcellus M. Cic. S. D. Fam. lib. 4. Epist. 11.

PLurimum valuisse apud me tuam semper autoritatem, cùm in omni re, tum in hoc maximè negotio, potes existimare. Cum mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret; non prius mihi persuadere potuit, quàm tuis est effectum literis, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etsi mihi probatissima, quòd ab optimo sit animo; tamen hoc mihi multò jucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meæ saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè & æquo animo carebam. Hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quispiam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu vero ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

Servius Sulpitius M. C. S. D. Fam 4. Epist. 12.

ETsi scio non jucundissimum nuntium me vobis allaturum, tamen, quoniam casus & natura in omnibus dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores ut facerem. Ad v. Cal. Junii, cum ab Epidauro Piræeum cum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cum ab eo digressus essem, eo

consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem : ille, uti aiebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus erat. Postridiè ejus diei, cùm ab Athenis profecturus in animo haberem, circiter horam decimam noctis, Posthumius familiaris ejus ad venit, & mihi nuntiavit, M. Marcellum collegam nostrum, post cœnæ tempus, à P. Magio Chilone familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse; unum in stomacho, alterum in capite secundùm aurem : sperare tamen eum vivere posse : Magium seipsum interfecisse; postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret uti cogerem medicos. Coegi, & è vestigio eò sum profectus primâ luce. Cùm non longè à Pirræo abessem, puer Achidin obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum paulò ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ità vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissimâ morte est affectus : & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi, inveni duos libertos, & paucos servos; reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, quâ ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre; ubique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quòd religione se impediri dicerent, neque tamen id antea cuiquam concessérant. Quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus; ibique eum combussimus; posteáque curavimus, ut idem Athenienses in eodem loco monumentum ei mar-

narmorcum faciendum locarent. Ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ Prid. Calend. Jan. Athenis.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 13.

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi aut juvandi tui causâ scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat; tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam quod intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. Nam & res cum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua naturâ mitiorem facit: idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familarissimis ejus; quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa nuntius venit, supplicare unà cum fratribus tuis non destiti; quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantùm proficit, ut nihil sit quod non ipsis Cæsarem tributurum existimem. Etsi tardiùs fit quàm volumus: magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur nostra, aditus ad eum difficiliores fuerunt; & simul Africanæ causæ iratior, diutiùs velle videtur eos habere solicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus cum quotidie remissiùs & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id effirmâsse, te in istis molestiis diutiùs non futurum.

Quando

Quando quid sentiam exposui: quid velim tuâ causâ, re potius declarabo, quàm oratione. Et, si tantum possem, quantum in ea Repub. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam, ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamẽ quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti, primùm ob eas causas, quas scripsi; deinde, quòd ea de Repub. semper voluisti, atque sensisti, ut non modò nunc secunda sperare debeas, sed etiam si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum, quæcunque accidissent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Rom. 6. 14.

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium, in tua salute consumere. Nam cum te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum (quos æquè atque te summâ benevolentiâ sum complexus) singularis pietas, amorque fraternus, nullum me patitur officii orga te, studiique munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam fecerimque pro te, ex illorum te literis, quàm ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quàm sperans secundos, is ego sum; &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad 6. Calend. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum veniissem manè ad Cæsarem, atque omnem adeundi & con-

conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem, cùm fratres & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quæ tempus tum postulabat: non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit, sed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui quàm scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno fortique sis, &, si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero ut difficillimis; neque Cæsari solùm sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

D. Brutus M. T. C. S. D. Fam. II. 13.

JAm non ago tibi gratias: cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo quæ in manibus sunt. Quâ enim prudentiâ es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis (Cicero) non potui: eram sine equitibus, sine jumentis. Hirtium periisse nesciebam. Cæsari non credebam priùs, quàm convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postridie manè à Pansâ sum accersitus Bononiam. Cùm in itinere essem, nunciatum mihi est eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas; sic enim verè eas appellare possum: sunt extenuatissimæ, & inopiâ omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinere multò majore fugiens, quàm ego sequens: ille enim iit passim, ego ordinatim: quacunque ivit, ergastula solvit, homines eripuit. Constitit nusquam priùs, quàm ad Vada venit; quem locum volo tibi esse notum; jacet inter

Ap-

Appenninum & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata: in qua petere cœpit à militibus, ut se trans Alpes sequerentur, sibi cum Marco Lepido convenire: Succlamatum est, & frequenter à militibus Ventidianis (nam suos valde quàm paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hâc re mihi nunciatâ, statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumque iter eò contuli. Horâ antè præsidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm sum gavisus! in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici posse credebant. Quo ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatúsque omnis qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant, nostróque adventu sustineri facilius posse confidimus. Tamen si quo etiam casu Isaram se trajecerint, ne quid detrimenti Reipublicæ injungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimámque spem de summa Reipub. habere volumus, cum & nos, & exercitus nostros singulari concordiâ conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen mihi de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quàm paratissimi ab exercitu reliquisque rebus pro nostra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus; qui quidem eas copias, quas diu simulatione Reip. comparârunt, subitò ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. C

M. T. C. Bruto S. ad Brut. Epist. 2.

SCriptâ & obsignatâ jam Epistolâ, literæ mihi redditæ sunt à te; plenæ rerum novarum, maximeque mirabiles: Dolabellam quinque cohortes misisse in Cherronesum. Adeóne copiis abundat, ut iis qui ex Asia fugere dicebantur, Europam appetere collectur? Quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cùm tu eò quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes spero jam tuas esse, quoniam latro ille tam fuit, demens. Et tuum consilium vehementer laudo, quòd non prius tuum exercitum Apolloniâ Dyrrachioque movisti, quàm de Antonii fuga audisti, Bruti eruptione, Populi Romani victoriâ. Itaque quòd scribis, postea statuisse te ducere exercitum in Cherronesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium Populi Romani; facis ex tua dignitate, & è Republica. Quòd scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antoniis (quod dicam, in bonam partem accipias) magis mihi probatur militum severitas, quàm tua. Te benevolentiam exercitûs equitumq; expertum esse, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habeas novi, facies me certiorem: in quo valdè delector, me antè providisse, ut tuum judicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi; & id valde pertinuit, ut ego tunc intelligebam, ad Rempublicam; ut nunc judico, ad dignitatem tuam. Quòd scribis, me maximo odio egisse ut insectarer Antonios, idque laudas; credo ità videri tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo; scribis enim, scriùs prohibenda bella civilia esse, quàm in superatos iracundiam exercendam. Vehementer à te, Brute, dissentio; neque clementiæ tuæ concedo; sed

salutaris

salutaris severitas vincit inanem speciem clementiæ. Quòd si clementes esse voluerimus, nunquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo; Mihi quidem actas acta fermè est, tuâ istuc refert maximè. Oppetimini (mihi crede) Brute, nisi provideritis; neque enim populum semper eundem habebitis, neque Senatum, neque Senatûs ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil potest esse verius. Vale 14. Cal. Maii.

M. T. Cicero S. D. Titio, Rom. 5. 16.

ETsi unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd tantum ex his molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem; tamen, cùm longiùs à summi luctûs acerbitate meus abesset dolor quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiù: sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minùs sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus, homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra; neque esse recusandum, quò minùs eâ, quâ nati sumus, conditione vivamus; neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus; eventisque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui liberos non suscepe-

runt

runt, minùs autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bonâ, aut denique aliquâ Repub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres, non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat (quæ magis amoris est) ut eorum qui occiderunt miserias lugeas: ut ea non dicam quæ sæpissimè & legi & audivi, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda sit; sin sit amissus, nulla videri miseria debet, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea miseri, parari, impendere Reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam, non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis actibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? Non mehercule quemquam audivi, hoc gravissimo & pestilentissimo anno, adolescentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nè quid iis, quos amâsti, mali putes contigisse, permultum erit ex mœrore tuo diminutum; relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad teipsum propriè referetur. In qua non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseriâ maloque sejunctus. Etenim cum semper te & privatis in rebus & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiâque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando

quando lugendi modum fecerit; certè nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus; neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assequutum: sin minus fortè valuissent, officio tamen esse functum benevolentissimi atque amicissimi, quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

BRITISH MUSEUM 15 60 SEP

FINIS.